AMIGOE
ARUBA

Vrijdag 22 april 2022 • Jaargang 132 nr 90 • Abonnementsprijs Afl 38,00 • Losse nummers. Afl 1,75 • Maandag met Ñapa Afl 1,75

prèkè
Wie schrijft die blijft

3 Aruba
Venezolaanse vissers opgepakt in territoriale wateren
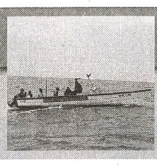
5 Aruba
De reis van Djis Mi Mes naar gs'me:miss: Levi Silvanie is terug

7 Regio
'Verdere groei toerisme van groot belang voor Sint Maarten'

8 Sport
FDOK overhandigt vlag aan Odesur-atleten

Buitengewoon hoogleraar Wim Rutgers neemt op 79-jarige leeftijd afscheid van universiteit

'Macamba uit Aruba geeft Papiaments op Curaçao'

ORANJESTAD — Kenner van de Caribische letterkunde Wim Rutgers nam op 11 december vorig jaar afscheid van de University of Curaçao (UoC), waar hij twaalf jaar aan verbonden was geweest als buitengewoon hoogleraar literatuurwetenschap en Caribische literatuurgeschiedenis. Als oorlogskind geboren op 19 december 1941 in het dorp Dinxperlo in de Achterhoek, niet ver van de grens met Duitsland, was hij op het moment van zijn afscheid op een week na tachtig jaar oud. Hij heeft zich meer dan een halve eeuw verdiept in de Caribische literatuur, en dan vooral de Papiamentstalige. Hoogste tijd voor een afscheidsinterview met de *Amigoe*, waarvan vandaag het eerste deel wordt gepubliceerd.

door **Kees Beekmans**

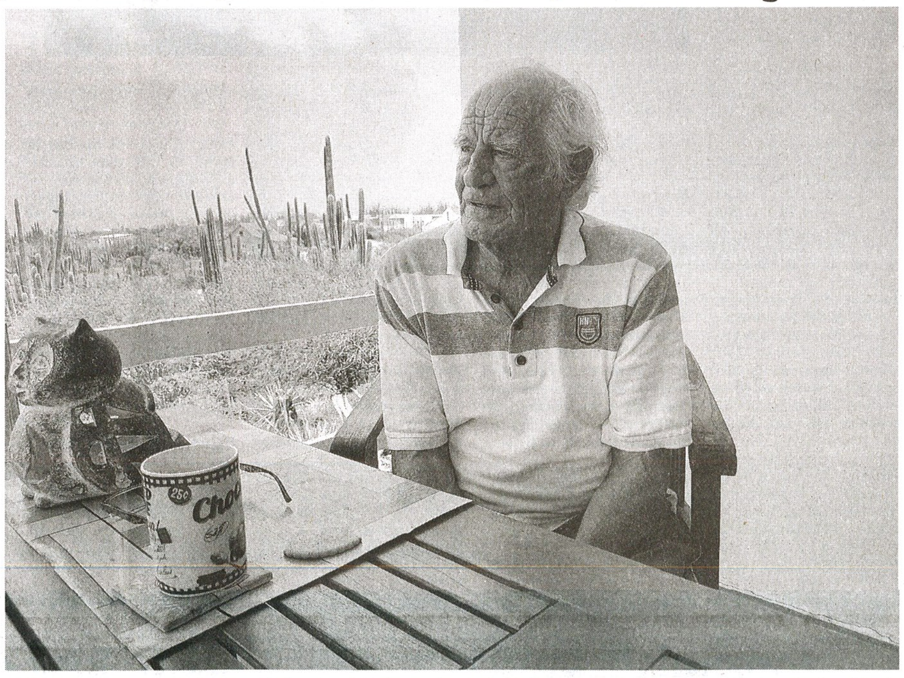

Afscheid van zijn functie nam Rutgers tijdens de CARAN-conferentie in Willemstad – de afkorting staat voor Caribische Associatie voor de Neerlandistiek. De conferentie had als thema 'Neerlandistiek in een meertalige context'. Gedurende twee dagen hield een twintigtal Neerlandici uit het Caribisch gebied een lezing over zo verscheiden onderwerpen als 'Nederlands in het hoger onderwijs op de Caribische eilanden', 'Zelfevaluatie en taalvaardigheid in de meertalige samenleving', 'Voorstel taalwet in Suriname' en 'Frank Martinus Arion: de zoektocht in taal en identiteit'. Rutgers zelf sloot de conferentie af met zijn eigen afscheidsrede. Daarna werd hem een *liber amicorum* of 'vriendenboek' uitgereikt door rector van de UoC Francis de Lanoy.

Het was voor de vierde keer dat Rutgers een afscheidsrede had geschreven, zo zei hij die avond zelf. Eigenlijk zou hij in 2017 vertrekken, na tien jaar buitengewoon hoogleraarschap, maar dat ging niet door, zijn aanstelling werd verlengd, wat daarna nog twee keer gebeurde. *Na caminda, ainda na caminda* (Op weg, en nog steeds op weg) luidde de veelzeggende titel van die vierde afscheidsrede: Rutgers mag zijn functie van buitengewoon hoogleraar dan hebben neergelegd, het hoeft niet het einde te betekenen van een vruchtbare carrière als literatuurwetenschapper. Wie weet waarmee hij nog gaat komen? Waarom niet nog een publicatie toegevoegd aan de tientallen die hij al op zijn naam heeft staan?

Althans, dat is een manier om dat zinnetje op te vatten. Rutgers zelf bedoelde er die afscheidsavond iets anders mee. Hij sprak over de dynamiek van het onderzoek naar het literaire erfgoed, en zei dat dat onderzoek eigenlijk nooit af was, 'maar altijd onderweg. Nieuwe vragen roepen nieuwe antwoorden op'. Met het verstrijken van de tijd ontstaan nieuwe inzichten waarmee het erfgoed opnieuw bekeken en geïnterpreteerd wordt, waarmee het onderzoek in feite opnieuw begint en weer nieuwe inzichten oplevert et cetera – *ainda na caminda.*

Zelf zei Rutgers het die avond zo: "Iets wat ooit populair was, kan vergeten raken, maar onder de oppervlakte toch aanwezig blijven en in andere tijden en plaatsen tevoorschijn komen en aandacht krijgen." Wat bijvoorbeeld lang voor volkse- of populaire cultuur werd aangezien, kan door een volgende generatie, die door een andere bril kijkt, juist tot 'hoge cultuur' worden bestempeld, of andersom.

Rutgers illustreerde zijn betoog onder ander met de Compa Nanzi-verhalen, waarbij hij liet zien hoe daar de afgelopen honderd jaar telkens weer anders tegen aangekeken werd: eind negentiende eeuw werden de verhalen vooral als 'primitief vermaak' gezien, terwijl een professionele lezer uit de jaren vijftig de verhalen over de eigenzinnige spin, die zich weinig van moraal en machtsverhoudingen aantrekt, juist tot het hart van de Antilliaanse volkscultuur rekende. Rutgers: "In verhalen (en liederen) kon men de culturele identiteit bewaren en was men in staat de geestelijke onafhankelijkheid ten opzichte van zowel het koloniale gouvernement als de kerk te bewerkstelligen."

Weer later, in de jaren tachtig, aldus Rutgers, werd de spin meer tot een pedagoog. De spin-als-schelm had zijn plaats gehad in een voor slaven rechteloze maatschappij, maar in een inmiddels onafhankelijk en modern land was meer behoefte aan een positief rolmodel, iemand die verantwoordelijkheid nam voor zijn daden. Met andere woorden: telkens opnieuw reflecteert de manier waarop de verhalen over de spin Nanzi worden gelezen de tijdgeest. In zijn rede zei Rutgers het zo: 'Erfgoedstudie is dus dynamisch in tijd en plaats, want zowel historisch als toekomstgericht en plaats- en cultuurgebonden.'

Rutgers woont op een wat afgelegen plek op het eiland, niet ver van Seroe Cristal, in een bescheiden huis dat vanaf de porch uitzicht biedt over een vallei die op dit ochtendlijke tijdstip vooral rust ademt. Het enige wat je hoort is het kraaien van de haan die op Rutgers' erf rondloopt. Verderop is het blauw van de zee aan de Noordkust te zien. Het is niet moeilijk je voor te stellen hoe veellezer Rutgers hier heel wat aangename uren met een boek in zijn handen moet hebben doorgebracht.

Vervolg op pagina 3.

'Macamba uit Aruba geeft Papiaments op Curaçao'

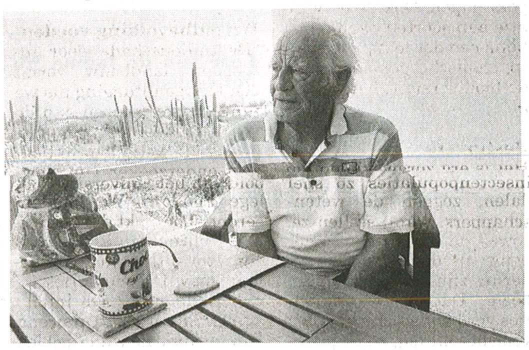

Vervolg van pagina 1

Vaak was dat boek geschreven in het Papiaments. Toen hij in 2007 buitengewoon hoogleraar aan de UoC werd, was hij al zes jaar lang docent Papiamentu en Papiamentstalige literatuur, aan de lerarenopleiding van de universiteit. Op vrijdagmiddag pakte hij het vliegtuig, gaf zaterdagochtend les, en keerde zaterdagmiddag weer terug. Daarop terugblikkend zegt hij: "Ja, dat was wel apart, een macamba uit Aruba geeft in het Papiamentu les op Curaçao, en dan ook nog literatuurgeschiedenis. Ik las in die tijd meer Papiaments dan Nederlands." In zijn boekenkast neemt de Papiamentstalige literatuur zo'n drie, vier meter aan plankruimte in beslag. "Dat is best een heleboel."

Er is in het Papiaments meer geschreven dan menigeen wellicht denkt. Rutgers: "Ik hoorde van de week van een digitaliseringsmedewerker van de bibliotheek dat hij inmiddels 700.000 woorden had gedigitaliseerd. Daarvan was 500.000 in het Papiaments. Maar dat is natuurlijk niet alleen literatuur. Het Papiaments zit in alle onderdelen van de maatschappij."

Rutgers woont inmiddels langer dan drie decennia op Aruba, zij het niet onafgebroken. Hij kwam hier in 1975 als docent Nederlands voor Colegio Arubano werken. Hij beschouwt zichzelf als 'eerste generatie migrant', zijn kinderen zijn de tweede generatie en zijn kleinkinderen de derde. Ondanks zijn perfecte beheersing van het Papiaments en zijn lange verblijf hier, zal hij in de ogen van Aruba vermoedelijk altijd een macamba blijven. Rutgers: "Het zou belachelijk zijn te zeggen: ik ben Arubaan. Dat zou iedereen raar vinden. Als mensen mij zien en ze kennen me niet beginnen ze in het Nederlands tegen me te praten, soms in het Engels. Maar onze kinderen worden wel in het Papiaments toegesproken, terwijl ze er hartstikke wit uitzien. Er hangt een fluidum over ze heen dat van hier is. Bij de kleinkinderen helemaal. Hun referentiekader is ook helemaal van hier. Dat vind ik wel interessant om te zien."

Het brengt het gesprek op 'identiteit' en 'migratie', volgens Rutgers belangrijke thema's binnen de Caribische literatuur. De zee scheidt en verbindt een gebied waarin iedereen van oorsprong migrant is, schreef Rutgers daar zelf ooit over, een situatie die door de literatuur van het Caribisch gebied wordt gereflecteerd. In De laatste vrijheid uit 1995 bijvoorbeeld onderzoekt Frank Martinus Arion wie nu eigenlijk de echte Caribische mens is: de inheemse indiaan, de Europeaan of de Afrikaan. Zijn ruimhartige antwoord: iedereen die in het Caribisch gebied is komen wonen. Als dat de maatstaf zou zijn, dan zou dat ook Rutgers tot 'echt Caribisch mens' bestempelen. Of de maatschappij het ook zo ziet, is een tweede. Rutgers: "Als je het over migratie hebt, hebben we het vaak over *bridging, bonding* en *belonging*. Een Nederlander hier zit in de fase van de bonding. Hij gaat vrijwel uitsluitend met Nederlanders om. Opgenomen worden in de Arubaanse maatschappij, belonging, is een ander verhaal. Misschien kun je uiteindelijk komen tot een vorm van bridging, een brugfiguur zijn. Belonging kan maar tot op zekere hoogte."

-- Het tweede deel van dit interview wordt morgen gepubliceerd. --